Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Muistio

15.5.2023

EU/508/2022
EU/508/2022-SM-18

U 73/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi varojen takaisinhankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta (konfiskaatiodirektiiviehdotus); sisäministeriön lausunto UJ 7/2023 vp

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Sisäministeriö on osallistunut direktiiviehdotuksen neuvotteluihin työryhmässä sekä jatkokirjelmän laatimiseen ja yhtyy siinä esitettyyn valtioneuvoston kantaan.

Sisäministeriö tukee yleisesti komission tavoitetta tehostaa rikollisen omaisuuden takaisinhankintaa ja menetetyksi tuomitsemista.

Jatkokirjelmässä on esitelty kattavasti poliisiyhteistyön osalta keskeisiä muutoksia. Sisäministeriö suhtautuu myönteisesti mm. siihen, että ARO-toimistoille ei säädettäisi uusia tehtäviä unionin rajoittaviin toimenpiteisiin ja kohdennettuihin talouspakotteisiin liittyvien rikosten osalta, ja siihen, että ehdotuksen 11 artiklaan jäi joustavuutta ARO-toimistoille annettavien kiireellisten jäädyttämisvaltuuksien osalta. Myös monet muut muutokset, kuten tiedonvaihtoon tehdyt joustavuutta lisäävät muutokset (9–10 art.) ovat positiivisia. Sisäministeriö on myös tyytyväinen muutoksiin, jotka on tehty varallisuudenhoitotoimistoja (21 art.) ja keskusrekisterien perustamista (26 art.) koskeviin velvoitteisiin.

Jatkokirjelmässä todetaan (s.4), että ”*selittämättömän varallisuuden menetetyksi tuomitsemista koskevan säännöksen valtioneuvosto on arvioinut aiheuttavan merkittäviä muutoksia kansalliseen järjestelmään, ja pitänyt kyseenalaisena, ovatko nämä muutokset välttämättömiä ja oikeasuhtaisia ehdotuksen tavoitteiden saavuttamiseksi*”. Sisäministeriö on aiemmissa lausunnoissaan tuonut esiin artiklan merkityksellisyyden tehokkaan rikoshyödyn poisottamisen näkökulmasta, sillä järjestäytynyt rikollisuus on tyypillisesti luonteeltaan läpinäkymätöntä, minkä vuoksi rikollisesta toiminnasta saatua omaisuutta ei ole aina mahdollista yhdistää tiettyyn rikokseen ja tuomita tällaista omaisuutta menetetyksi. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että jatkoneuvotteluissa Suomi edelleen hakee tasapainoisia ratkaisuja, joilla otetaan riittävässä määrin huomioon tehokkaan rikostorjunnan tarpeet ja samalla

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Sisäministeriö				
PL 26 00023 Valtioneuvosto	Kirkkokatu 12 Helsinki	0295 480 171 +358 295 480 171	09 160 44635 +358 9 160 44635	kirjaamo.sm@gov.fi www.intermin.fi

varmistetaan perusoikeuksien kunnioittaminen kansallisen järjestelmän perusperiaatteita noudattaen.

Sisäministeriö korosti asiasta aiemmin antamassaan lausunnossa (EU/508/2022-SM-3), mm. että ARO-toimistoilla tulee olla jatkossakin selkeät ja riittävät toimivaltuudet tehtäviensä hoitamiseksi ja että sääntelyn suhde muuhun viranomaisyhteistyötä ja tietojenvaihtoa koskevaan EU-sääntelyyn on selvä. Neuvotteluissa on tullut joitakin tarkennuksia ja selvennyksiä näihin seikkoihin, mutta sisäministeriö kiinnittää huomiota keskusrikospoliisin lausunnossaan esittämiin huomioihin mm. selkeän tiedonvaihtoperustan ja -instrumentin puuttumisesta konfiskaatiotuomion jälkeen tapahtuvassa kansainvälistä rikoshyödyn jäljittämistä koskevassa tiedonvaihdossa. Jatkoneuvotteluissa näihin seikkoihin tulisi kiinnittää huomiota.

Keskusrikospoliisi on direktiiviehdotusta koskevissa lausunnoissaan ja neuvottelujen aikana tuonut esiin ARO-toimistojen tarpeen saada pankkitilien saldo- ja tilitapahtumatietoja maksu- ja luottolaitoksilta (6 artikla). Hallintovaliokunta totesi lausunnossaan HaVL 30/2022 vp 6 artiklan osalta, että *”tiedonsaantia koskevassa listauksessa ei kuitenkaan ole mainittu pankkitilien saldo- tai tapahtumatietoja. Valiokunta toteaa, että tehokas rikoshyödyn jäljittäminen edellyttää, että rikoshyödyn jäljittämiseen erikoistuneilla ARO-toimistoilla tulisi olla nopea ja mahdollisuuksien mukaan välitön pääsy tällaisiin tietoihin, koska tilivarat ovat nopeasti liikuteltavia ja siten myös jäljityskeinojen on oltava nopeita.”*

Neuvotteluissa eräät maat nostivat tämän asian esille ja toivoivat, että saldo- ja tilitapahtumat lisättäisiin 6 artiklassa lueteltuihin tietoihin. Ehdotus ei saanut laajempaa tukea jäsenmailta. Kompromissina ehdotuksen johdanto-osaan 17 lisättiin muistutus siitä, että kyse on vähimmäissääntelystä, joten jäsenmaat voivat mennä pidemmälle ja esim. antaa ARO-toimistoille suoran pääsyn myös muihin tietoihin, kuten saldo- ja tilitapahtumatietoihin.

Sisäministeriö lausuu lisäksi asiasta seuraavaa. Rahoitustietojen käytöstä tiettyjen rikosten ennalta estämistä, paljastamista, tutkimista tai niihin liittyviä syytetoimia varten säädetään ns. rahoitustietodirektiivissä ((EU) 2019/1153). Rahoitustietodirektiivin mukaan EU:n jäsenvaltioiden on nimettävä ne viranomaiset, joilla on valtuudet päästä jäsenvaltioiden perustamiin kansallisiin keskitettyihin pankkitilirekistereihin ja tehdä hakuja rekistereissä. Direktiivin mukaan pääsy pankki- ja maksutilirekistereihin voidaan antaa viranomaisille, joilla on toimivalta vakavien rikosten ennalta estämisessä, paljastamisessa, tutkimisessa ja niihin liittyvissä syytetoimissa. Voimassaolevan lain mukaan Suomen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään sisältyvät asiakkuutta, kuten tilinhaltijaa tai käyttöoikeuden haltijaa koskevat tiedot, pankkitilin yksilöintitiedot, kuten IBAN-numero sekä tosiasiallista edunsaajaa koskevat tiedot. Suomessa edellä mainituiksi viranomaisiksi on nimetty poliisi, rahanpesun selvittelykeskus, Tulli ja Rajavartiolaitos.

Komissio antoi 20.7.2021 ehdotuksen rahoitustietodirektiivi muuttamisesta siltä osin kuin on kyse toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitettyihin pankkitilirekistereihin keskitetyn yhteyspisteen kautta (COM(2021) 429 final). Ehdotus liittyy kiinteästi rahanpesun vastaiseen säädösehdotuspakettiin ja erityisesti kuudenteen rahanpesudirektiiviin, johon sisältyy esitys jäsenvaltioiden pankkitilirekisterien yhteenliittämisestä keskitetyn yhteyspisteen kautta. Komission ehdotusta on muokattu lainvalvontatyöryhmässä joulukuussa 2022 käydyn, lainvalvontaviranomaisille luovutettavien tilitapahtumatietojen harmonisointia koskevan asiakirjan ja sitä koskeneen keskustelun perusteella. Lainvalvontatyöryhmässä kannatettiin ajatusta siitä, että rahoitustietodirektiivin muutosta tulisi hyödyntää tilitapahtumatietojen toimittamiseksi tunnistetuilta tileiltä harmonisoidussa muodossa. Ehdotuksen taustalla on vuoden 2020 EMPACT[1]-työryhmän loppuraportti tilitapahtumatietojen formaatin harmonisoinnista, jossa mm. ehdotetaan että luotto- ja maksulaitokset tulisi EU-tasolla velvoittaa toimittamaan tilitapahtumatiedot toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille ISO 20022 standardin[2] mukaisessa sähköisessä muodossa. Ehdotuksen tarkoitus on, että jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset, jotka ovat vastuussa vakavien rikosten estämisestä havaitsemisesta, tutkimisesta tai syyttämisestä, saisivat tilitapahtumatietoja toisista jäsenvaltioista harmonisoidussa, helposti prosessoitavassa ja analysoitavassa muodossa **kansallisen lainsäädännön ja toimintamallien mukaisesti**. Voimassaolevan rahoitustietodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla ei

[1] European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats - EU:n monialainen rikosuhkien torjuntafoorumi
[2] ISO 20022 on maailmanlaajuinen standardi rahoituslaitosten väliseen sähköiseen viestinvaihtoon

ole rahoitustietodirektiivin nojalla pääsyä niihin lisätietoihin, joita jäsenvaltiot voivat pitää tärkeinä ja viedä keskitettyihin pankkitilirekistereihin viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan nojalla, eikä puheenjohtajan uusimmassa ehdotuksessa esitetä muutosta tähän, joten tarkoituksena ei ole säätää siitä, että tilitapahtumatietoja toimitettaisiin kansallisten viidennen rahanpesudirektiivin mukaisten automatisoitujen mekanismien ja kuudennen rahanpesudirektiivin myötä tulevan komission ylläpitämän keskitetyn yhteyspisteen kautta. **Ehdotuksen tarkoituksena ei näin ole muuttaa sitä tapaa, jolla tilitapahtumatietoja luovutetaan oikeusapupyynnön kautta toisen jäsenvaltion viranomaisell**e, vaan tarkoituksena olisi säätää velvoitteesta toimittaa tiedot tietyssä sähköisessä muodossa. Kun toisen EU-jäsenmaan viranomainen pyytää tilitapahtumatietoja suomalaiselta toimijalta, tapahtuu se oikeusapupyynnön eli eurooppalaisen tutkintamääräyksen (European Investigation Order) kautta. Rahoitustietodirektiivin neuvottelujen aikana ei ole avattu keskustelua toimivaltaisten viranomaisten oikeuksista päästä tilitapahtuma- ja saldotietoihin tai vaihtaa näitä tietoja. Sisäministeriön tietojen mukaan toimivaltaisten viranomaisten pääsystä saldo- ja tilitapahtumatietoihin ei olla toistaiseksi säätämässä EU-tasolla ja jatkossakin näitä tietoja vaihdetaan eurooppalaisella tutkintamääräyksellä.

Lopuksi, sisäministeriö yhtyy keskusrikospoliisin lausunnossaan esittämään arvioon ehdotuksen tavoitteiden oletetuista lisäresurssivaikutuksista keskusrikospoliisille.

Erityisasiantuntija Monna Airiainen

Liitteet -

Jakelu lav@eduskunta.fi

Tiedoksi ministeri, valtiosihteeri, Katarine Lindstedt, Jaana Söderman, Tiina Landström, sekä KVY:n virkaposti